

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 81
UDC 82
UDC 008

ISSN: 2545-3998
DOI: 10.46763/palim

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ,
КНИЖЕВНИ И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC,
LITERARY AND CULTURAL RESEARCH

PALMK, VOL 8, NO 15, STIP, 2023

ГОД. VIII, БР. 15
ШТИП, 2023

VOL. VIII, NO 15
STIP, 2023

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

Год. 8, Бр. 15
Штип, 2023

Vol. 8, No 15
Stip, 2023

PALMK, VOL 8, NO 15, STIP, 2023

DOI: <https://doi.org/10.46763/PALIM23815>

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД
Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, Македонија
Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, Македонија
Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација
Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација
Астрид Симоне Хлубик, Универзитет „Крал Михаил I“, Романија
Алина Андреа Драгоеску, Универзитет „Крал Михаил I“, Романија
Сунчана Туксар, Универзитет во Пула, Хрватска
Саша Војковиќ, Универзитет во Загреб, Хрватска
Шандор Чегледи, Универзитет во Панонија, Унгарија
Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија
Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција
Озтурк Емироглу, Универзитет во Варшава, Полска
Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија
Сатхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија
Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Данило Капасо, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Татјана Ѓурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција
Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција
Регула Бусин, Швајцарија
Натале Фиорето, Универзитет во Перуца, Италија
Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија
Шахинда Езат, Универзитет во Каиро, Египет

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenoski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, USA

Tole Belcev, Goce Delchev University, Macedonia

Nina Daskalovska, Goce Delchev University, Macedonia

Alla Sheshken, Lomonosov Moscow State University, Russian Federation

Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation

Astrid Simone Hlubik, King Michael I University, Romania

Alina Andreea Dragoescu Urlica, King Michael I University, Romania

Sunčana Tuksar, University of Pula, Croatia

Saša Vojković, University of Zagreb, Croatia

Sándor Czeglédi, University of Pannonia, Hungary

Éva Bús, University of Pannonia, Hungary

Husejin Ozbaj, GAZI University, Republic of Turkey

Öztürk Emiroğlu, University of Warsaw, Poland

Elena Daradanova, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Republic of Bulgaria

Ina Hristova, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Republic of Bulgaria

Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India

Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India

Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina

Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina

Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia

Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia

Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom

Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom

Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia

Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia

Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic

Jean-Marc Vercautse, Artois University, French Republic

Regula Busin, Switzerland

Natale Fioretto, University of Perugia, Italy

Oliver Herbst, University of Wurzburg, Germany

Chahinda Ezzat, Cairo University, Egypt

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Луси Караниколова-Чочоровска

Толе Белчев

Нина Даскаловска

Билјана Ивановска

Светлана Јакимовска

Марија Леонтиќ

Јована Караникиќ Јосимовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Ранко Младеноски (македонски јазик)

Весна Продановска (англиски јазик)

Толе Белчев (руски јазик)

Билјана Ивановска (германски јазик)

Марија Леонтиќ (турски јазик)

Светлана Јакимовска (француски јазик)

Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Филолошки факултет

ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А

п. факс 201

МК-2000 Штип

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип:

<http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик.

Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Lusi Karanikolova-Chochovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Svetlana Jakimovska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska

LANGUAGE EDITORS

Ranko Mladenovski (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Svetlana Jakimovska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS

PALIMPSEST

EDITORIAL COUNCIL

Faculty of Philology
Krste Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

The International Scientific Journal “Palimpsest” is issued twice a year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip:

<http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.
All papers are peer-reviewed.

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

11 ПРЕДГОВОР

Оливер Хербст, член на Уредувачкиот одбор

FOREWORD

Oliver Herbst, member of the Editorial Board

ЈАЗИК / LANGUAGE

15 Февзудина Сарачевиќ, Лилјана Митковска

ИНТЕРАКТИВНИОТ ДИСКУРС ВО ГРАМАТИКИТЕ НА КОНЕСКИ И НА
ЛАНТ: ВКЛУЧУВАЊЕ НА ЧИТАТЕЛИТЕ

Fevzudina Saračević, Liljana Mitkovska

INTERACTIVE DISCOURSE IN KONESKI'S AND LUNT'S GRAMMARS:
READER ENGAGEMENT

27 Milica Bogdanović

CONCEPTUAL METAPHORS IN ECONOMIC DISCOURSE OF SERBIAN
AND BRITISH NEWSPAPER ARTICLES

39 Sanja M. Maglov

THE ROLE OF CONJUNCTION IN THE COHESION OF ABSTRACTS
WRITTEN IN ENGLISH AND SERBIAN

51 Igor Rižnar, Armand Faganel

THE DISCOURSE OF MISSION STATEMENTS OF SOME SLOVENIAN
AND AUSTRIAN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

61 Kadri Krasniqi, Besarta Krasniqi

PHRASEOLOGY AS A TRANSLATION PROBLEM AMONG EFL
UNIVERSITY STUDENTS IN KOSOVO

75 Ergys Prifti

GESCHICHTLICHE ENTWICKLUNG DES PASSIVS IM DEUTSCHEN UND
ALBANISCHEN

Ergys Prifti

DEVELOPMENT OF THE PASSIVE VOICE IN GERMAN AND ALBANIAN

85 Doris Sava

RUMÄNIENDEUTSCH ALS STANDARDVARIETÄT AUS HISTORISCHER
UND AKTUELLER SICHT

Doris Sava

ROMANIAN GERMAN AS A STANDARD VARIETY FROM A HISTORICAL
AND CONTEMPORARY PERSPECTIVE

- 95 Марија Стојаноска, Виолета Јанушева**
МАКЕДОНСКИ РОДОВО ЧУВСТВИТЕЛЕН ЈАЗИК
Marija Stojanoska, Violeta Janusheva
MACEDONIAN GENDER SENSITIVE LANGUAGE
- 107 Марија Леонтиќ**
СИНТАГМИ СО СВРЗНИК ВО ТУРСКИОТ ЈАЗИК И НИВНОТО
ПРЕДАВАЊЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК
Marija Leontik
WORD GROUPS WITH A CONJUNCTION IN TURKISH LANGUAGE AND
THEIR EQUIVALENCE IN MACEDONIAN LANGUAGE
- 119 Александра Гецовска**
ЕТИМОЛОГИЈА НА ФИТОНИМОТ БОСИЛЕК
Aleksandra Gecovska
ETYMOLOGY OF THE PHYTONYME BASIL

КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE

- 131 Antony Hoyte-West**
TRUE TO LIFE? SOME REMARKS ON A DUTCH TRANSLATION OF JERZY
KOSINSKI'S THE PAINTED BIRD
- 139 Luisa Emanuele**
«LA MEMORIA È LA PIETRA DI SISIFO. CHI SONO? AHMED O AMEDEO?»
AMARA LAKHOUS: LA FRAMMENTAZIONE DELL'IO
Luisa Emanuele
«MEMORY IS THE STONE OF SISYPHUS. WHO AM I? AHMED OR
AMEDEO?». AMARA LAKHOUS: THE SELF-FRAGMENTATION
- 151 Dejan Malčić**
VISIONI POSTMODERNE DI ROMA IN LA GRANDE BELLEZZA,
SUBURRA E LO CHIAMAVANO JEEG ROBOT
Dejan Malčić
POSTMODERN VISIONS OF ROME IN THE GREAT BEAUTY, SUBURRA
AND THEY CALL ME JEEG
- 161 Tunay Karakök**
HAJI BEKTASHI VELI'S VELÂYETNÂME AS A LITERARY SOURCE
ABOUT MEDIEVAL ANATOLIA
- 171 Ранко Младеноски**
ЧОВЕКОВИОТ ПАДОД САКРАЛНОТО ДО ХТОНСКОТО ВО НАЈНОВИТЕ
РАСКАЗИ ОД ВЕНКО АНДОНОВСКИ
Ranko Mladenoski
THE MAN'S FALL FROM THE SACRED TO THE CHTHONIC IN THE
LATEST SHORT STORIES BY VENKO ANDONOVSKI

181 Славчо Ковилоски
СОВРЕМЕНИ БОГОМИЛСКИ ИЛИ НАРОДНО-БОГОМИЛСКИ АВТОРИ
И ДЕЛА
Slavcho Koviloski
CONTEMPORARY BOGOMILAN OR FOLK-BOGOMILAN AUTHORS

193 Marijana Gjorgjieva
DIE AUSWIRKUNGEN DER KRISE IN „NOVELLE“ VON JOHANN
WOLFGANG VON GOETHE
Marijana Gjorgjieva
THE INFLUENCES OF THE CRISIS IN THE „NOVELLE“ BY JOHANN
WOLFGANG VON GOETHE

201 Melek Nuredini
MEHMET AKİF ERSOY VE YAHYA KEMAL BEYATLI'YI BİRLEŞTİREN
UNSUR OLARAK BALKANLAR
Melek Nuredini
THE BALKANS AS A UNIFYING ELEMENT FOR MEHMET AKIF ERSOY
AND YAHYA KEMAL BEYATLI

213 Osman Emin
YASTIK ADAM OYUNUN İNCELENMESİ
Osman Emin
REVIEW OF PILLOWMAN THEATER

КУЛТУРА / CULTURE

225 Екатерина Намичева-Тодоровска, Петар Намичев
РУСКИТЕ АРХИТЕКТИ И ИНЖЕНЕРИ ОД ПОЧЕТОКОТ НА 20 ВЕК ВО
СКОПЈЕ И НИВНОТО ВЛИЈАНИЕ ВРЗ УРБАНИОТ РАЗВОЈ
Ekaterina Namicheva-Todorovska, Petar Namichev
RUSSIAN ARCHITECTS AND ENGINEERS FROM THE BEGINNING OF
THE 20TH CENTURY IN SKOPJE AND THEIR INFLUENCE ON URBAN
DEVELOPMENT

МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY

237 Nurettin Cintemir, Gürkan Morali
NEW TOOLS FOR ETANDEM IN LANGUAGE LEARNING:
A THEORETICAL STUDY

249 Brisida Sefa, Brikena Xhaferi
ALBANIAN TEACHERS' AND LEARNERS' PERSPECTIVES AND
EXPERIENCES ON THE COMMUNICATIVE APPROACH

- 261 Vesna Prodanovska-Poposka, Marija Todorova**
AFFECTIVE VARIABLES IN THE FOREIGN LANGUAGE LEARNING
PROCESS

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

- 275 Весна Мојсова-Чепишевска**
(КАКО) ДА СЕ СТИГНЕ КОНЕЧНО ДОМА?
Vesna Mojsova Chepishevska
(HOW) TO GET HOME FINALLY?
- 281 Марија Гркова-Беадер**
ВРЕДЕН И ПОЛЕЗЕН УЧЕБНИК ЗА МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА ПО
АНГЛИСКИ ЈАЗИК
Marija Grkova-Beader
VALUABLE AND USEFUL TEXTBOOK ON ENGLISH LANGUAGE
TEACHING METHODOLOGY

ДОДАТОК / APPENDIX

- 289 ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ**
ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“
CALL FOR PAPERS
FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

MEHMET AKİF ERSOY VE YAHYA KEMAL BEYATLI'YI BİRLEŞTİREN UNSUR OLARAK BALKANLAR

Melek Nuredini

Eğitim ve Bilim Bakanlığı, Eğitimi Geliştirme Bürosu, Üsküp
meleknuredini@bro.gov.mk

Özet: Mehmet Âkif Ersoy ve Yahya Kemal Beyatlı Balkan topraklarının evlatları olarak bilinmektedirler. Mehmet Âkif Ersoy her ne kadar İstanbul'da doğup büyümüş olsa da babası Kosova'nın Suşitsa bölgesinde doğup büyümüş ve 27 yaşında iken eğitim amacı ile İstanbul'a gelmiştir. Yahya Kemal Beyatlı ise Üsküp'te doğmuş çocukluğunun en mesut günlerini Üsküp'te yaşamıştır. Bu çalışmada Türk edebiyatının önde gelen iki ismi Balkanlı olmaları sebebi ile Balkan teması çerçevesinde analiz edilecektir. Balkanlar, yazarlar, gerek Balkanlara duyulan özlem, gerekse özel hayatları açısından taşıdığı önem noktasından ele alınacaktır. Bu çalışmada Mehmet Akif Ersoy'un ve Yahya Kemal Beyatlı'nın bu ortak noktasından hareketle iki büyük şairi coğrafi açıdan birleştirici unsur olarak Balkanlar'ın onlardaki etkilerini tespit etmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Vatan*, Balkanlar, Osmanlı, *Kosova*, *Üsküp*, edebiyat, şiir.

1. Giriş

İlk büyük fetihlerini Balkan topraklarında gerçekleştirmiş olan Osmanlılar, her biri devlete yeni topraklar kazandıracak sultanlar liderliğinde bu topraklarda fetihlerini hızla geliştirmiş ve yaklaşık beş yüz yıl boyunca hükümdarlığını sürdürmüşlerdir. Osmanlılar, hâkimiyet kurdukları Balkan topraklarında yerel halktan da destek görmüş hatta destek gördüğü Arnavutlar ve Boşnakları yönetimlerine dâhil ederek gücüne güç katmışlardır (Ortaylı, s. 66). Beş yüzyıl süren Osmanlı hâkimiyeti 1878 yılında Berlin antlaşması ile Osmanlı'nın elinden yavaş yavaş kaymaya başlamıştır. 1912 yılına gelindiğinde ırkçılığa dayalı milliyetçiliğin artması sonucu Osmanlı'ya karşı isyanlar artmıştır. İsyanların artması karşısında, o dönem İmparatorluğun başında bulunan Sultan Abdülhamid, her ne kadar yerel halkı hoş tutmaya çalışmışsa da bu çabalar netice vermemiş ve Balkan toprakları Osmanlı'nın elinden çıkmaya başlamıştır. 8 Ekim 1912 yılında başlayan Balkan Harbi neticesinde Balkan toprakları kan gölüne dönmüş, kadın, genç, ihtiyar demeden Balkan Müslümanları katledilmişti (Küçük, 1992, s. 23).

Bu yaşanan acılar karşısında Türk Edebiyatı yazarları hem Balkan topraklarının “vatan toprağı” olarak kaybedilişi hem de yaşanan zulme karşı kalem oynatmışlardır. Bu çalışmada Türk edebiyatının önde gelen iki ismini Balkanlı olmaları sebebi ile Balkan teması çerçevesinde ele alacağız. Bunlardan

biri Nureddin Topçu'nun ifadesi ile "ecdadın huzurunda yemin etmiş bin yıllık bir yolculuktan gelen" (Topçu, 2008, s. 46). Türk Milletine "Milli Marşı" hediye etmiş olan Mehmet Akif Ersoy, diğeri ise, Tanpınar'ın değişi ile "milli hayatın ve tarihin her köşesini aydınlatan bizi mazimizle yeniden barıştıran" (Yetiş, 2000, s. 86) Yahya Kemal Beyatlı'dır. Balkanlar'ı, Mehmet Akif Ersoy'da baba yadigârı, Yahya Kemal Beyatlı'da ise anne yadigârı olarak ele aldığımız çalışmada yazarların bu noktadan Balkanlara ne şekilde yaklaştıkları incelenecektir.

2. Mehmet Akif Ersoy'un Baba Yadigârı Olarak Balkanlar

2.1. Baba'ya Özlem ve Balkanlar

Doğrudan Balkan topraklarında yetişmiş biri olmasa da Mehmet Akif Ersoy'un babası Tahir Efendi Kosova'nın İpek kasabasına bağlı olan Şuşitsa köyünde dünyaya gelmiştir. (Çantay, 2008, s. 23). Tek başına İstanbul'a gelen Tahir Efendi İstanbul'da Yozgatlı Mahmut Efendi'den dersler almış, aldığı eğitim sonrası köyüne dönmek yerine İstanbul'da kalmıştır. Aldığı eğitim sonrasında dönemin en itibarlı medreselerinden biri olan Fatih Medresesinde baş müderrisliğe kadar yükselmiştir. Bütün akrabaları Şuşitca'da kalan Tahir Efendi İstanbul'da Mehmet Akif Ersoy'un annesi Buharalı Hacer Emine Şerif Hanımla evlenmiştir (Çantay, 2008, s. 23). Mehmet Akif Ersoy' ise Rumeli'deki görevi sırasında Şuşitsa'da bulunan ailesini 3 kez ziyaret ettiği, Şuşica'da ki ailesi tarafından verilen bilgilerde yer almaktadır. (Kjahja, 2020, s. 93). Akif, *Safahat*'ın altıncı kitabı Asım'da İpekli dedesi Nurettin Efendi'den ümmi bir adam olarak bahseder. "Kimin oğluydu baban? Kimdi unuttun mu deden? İpek'in köylüsü, ümmî, yarı vahşi bir adam (Ersoy M. A., 2018, s. 387). Bu ümmi dededen daha sonra göreceğimiz Safahat'ın üçüncü kitabında yer alan ailesinden bahsettiği şirinde de babasına seslenirken "Dedemin ektiği can verdiği toprak gitti" mısralarında yer verecektir. Akif, babasını genç yaşta kaybetmiştir, babası vefat ettiğinde 15 yaşındadır. Annesi ve kardeşi ile tek başına kalmış hayatın yükünü genç yaşında üstlenmek zorunda kalmıştır. Yıllar sonra bu ıstırabını şu mısralar ile dile getirecektir:

Annemin ıssızca kalan lanesi /Kardeşimin eski yetimnâmesi (Çantay, 2008, s. 26)

Şiir annesi adına üzüldüğünü ifade ettiği ve sonunda kendi ıstırabını dile getirdiği mısralarla son bulur. Babasının yokluğu karşısında hem annesi hem kendisi hem de yetim olarak addettiği kardeşi çok zor durumda kalmışlardır. Baba kaybı, Akif için kolay olmamıştır, hayatın yükünü omuzlamak zorunda kalmış onun için çileli bir hayat başlamıştır. Babasına olan hasretini ve muhabbetini çok fazla dile getirmemiş olsa da bazı şiirlerinde görmek mümkündür. Safahat'ın Hakkın *Sesleri* isimli üçüncü kitabında ileride bahsedeceğimiz şiirin açıklamasında babasından bahsederken öncelikle babasının onun yetişmesinde ki önemini dile getirir sonrasında okurdan babasını rahmetle anmasını bekler. "Babam Fatih hocalarından rahmetli Hoca Tahir Efendi'dir ki benim hem babam hem hocamdır. Ne biliyorsam kendisinden öğrendim. (Ersoy M. A., 2018, s. 228).

Akif'in gözünde, sabah namazını eda etmek için gittiği Fatih Camiine varır varmaz, oturduğu yerde babası ve kız kardeşi ile 8 yaşında iken gittiği cami anıları

canlanır. Babasından “heybetli ve edep sahibi” bir adam olarak bahseder, babası ile beraber olduğu bu bir anlık düşten uyanışını “bu tatlı hayalden hakikatin koyulaşmış çehresinde dönüş” olarak yorumlar. Mısraların okurun gözünde çizdiği resim ve uyandırdığı hisler ise Akif’in genç yaşta kaybettiği babasına duyduğu özlemin şairin kalbinden okurun gözüne ve ruhuna işleyen izlerdir.

Safahat’ın altıncı kitabı Asım’da tekrar babasını konu alır:

Hem benzemedin merhuma / Hem neden benzemedin, dersen, efendim,
sorma

O ne hiddet, o ne şiddet! Çalışıp benzesene!

İlme vakfettiği dirsek babanın: Elli sene” (Ersoy M. A., 2018, s. 409)

Bu mısralarda Akif, titiz, temiz ve 50 yılını ilime vermiş bir babadan bahsederken kendi babasını tarif etmektedir, yukarıda bahsettiğimiz, İpekli dedesini konu edindiği mısralarla şiir devam etmektedir. Buradan da bahsedilen babanın, Tahir Efendi, İpekli ümmi dedenin de Akif’in dedesi Nureddin efendi olduğu anlaşılmaktadır. Akif’in babasına olan hasretini ve Rumeli şivesine olan muhabbetini Mithat Cemal’in ilettiği örnekte en iyi şekilde anlaşılacaktır. Mithat Cemal Kutay, Akif’in sevgi ile bağlı olduğu, Rumelili Hasan Baba’dan bahseder ve Akif’in de *Safahat*’ında” Seyfi Baba” başlığını verdiği şiirin kahramanının bu Rumelili Hasan Baba olduğunu söyler. Kutay, Akif’in Hasan Baba’yı çok sevdiğini, onunla yakından ilgilendiğini ve bu ilgi ve alakasının onu Sarı Güzel’deki evini kiraya verip Hasan Baba’nın yanına taşınacak kadar abartılı bir ilgisi olduğunu söylemektedir. Kutay, Akif’in Hasan Baba ve oğluna bu denli muhabbetle bağlı oluşunu Rumelili oluşlarına ve Rumeli şivesi ile konuşmalarına bağlar. Akif Sarı Güzel’deki evinden onların Yayla’daki evlerine haftada tam üç defa gidiyor ama bu üç defa az! Çünkü bunlar Rumelili! Ve bu baba oğul, Rumeli şivesi ile görüşürlerken, Akif dünyanın en bahtiyar insanıdır. Fakat o bu iki halk adamının telaffuzlarındaki hususi musikiyi ibadet sukutuyla her gün dinlemelidir: Öksürmeyerek, konuşmayarak, başka yere bakmayarak! Zaten onların yanında o nasıl konuşabilir! Onların berrak Türkçelerinin huzurunda müelliflerin, şairlerin bozduğu Türkçesiyle Akif, mahcup, korkak, kabahatli (Kuntay, 2015, s. 43).

Balkan harbinin Balkanları kasıp kavurmaya başlaması karşısında Akif, sesiz kalamaz ve *Safahat*’ın üçüncü kitabında babasını Balkanları, milletini ve adeta içinde ki yangını söndürmesi için mezarından kalkmaya çağırır.

“Kalk baba kabrinden kalk/ Diriler koşmadı imdadına bari sen yetiş

Arnavutluk yanıyor hem bu sefer pek müthiş” (Ersoy M. A., s. 228)

Burada gücün simgesi olarak, çaresizlik, zayıflık ve acizlik karşısında çaresiz kalmış bir çocuğun babasına yönelişi söz konusudur. Akif’in çaresizliği bir çocuğun çaresizliği ile eş değerdir. Baba hasretine bir de baba yadigârına katlanmaktadır bu şiirde. Gitmekte olan için gitmiş olandan ümit söz konusudur. Her çocuk kendi çocukluk dünyasında karşılaştığı sorunlar karşısında babasından medet umar, ondan yardım ister. Bir çocuk böyle bir durumda nasıl babasına sarılırsa Akif’te vatani elden giderken aynı telaş ve korku ile babasına koşmaktadır, babasından medet ummaktadır. Her ne kadar baba hayatta değilse de vatan acısı Akif için bütün acıların üstünde geldiğinden dolayı, bu duygu babasını mezardan çıkmaya zorlayacak kadar güçlüdür. Vatan ve baba imgesinin, “gücü” simgelediği

bu mısralar tek başına Akif'in İslam toprağı olarak gördüğü Balkan sevgisini anlamak için yeterlidir. Çünkü bundan sonra ki mısralar ve Balkanların elden gidişi karşısında duyduğu ıstırap bir sonra ki aşamada bize bunu gösterecektir.

2.2. Akif'in Balkanlara Olan Muhabbeti

Akif'in şiirlerinde Baklanlar ferdiden, kendi özelinden İslam dünyasına uzanmaktadır. Akif'in şiirlerinde Balkanları yoğun bir şekilde konu edinişi Balkan harbinin başladığı dönemde görülmektedir, özellikle Hakkın sesleri adlı *Safahat*'in üçüncü kitabında yoğun olarak Balkan teması üzerinde durduğu görülmektedir. Hakkın Sesleri'nde yer alan şiirler, Balkan Harbi esnasında yazılmış fakat Balkan Harbinin sonuna doğru yayınlamışlardır. Bunun öncesinde 8 Ekim 1912 tarihinde resmen başlayan Balkan Harbi karşısında Mehmet Âkif, sessiz kalamayarak Sebilürreşad'ın 4 Teşrinievvel 1328 (17 Ekim 1912) tarihli 215. nüshasında "Cenk Şarkısı" adlı şiirini isimsiz olarak yayınlamıştır. Cenk Şarkısı Vatanını kurtarmak için oğlunu uğurlayan babanın umududur adeta. Bu şiir aynı zamanda Mehmet Akif şiirinde ileride yangına dönüşecek olan Balkanların, daha feryada dönüşmemiş halidir.

Balkan'ı bildin mi nedir hemşeri?/

Sevgili ecdâdının en son yeri. (Ersoy M. Â., s. 556)

Balkan savaşları başlamış olmasına rağmen Akif'in içinde o toprakların kurtuluşuna dair ümit tükenmemiştir. Bin bir zahmet ile atalarının elde edilmiş Balkan topraklarını kurtarmaya uğurladığı gençleri tarihi şuurla hareket etmelerini önererek Balkanları kurtarmalarını bekler. Balkanlar'da yaşananlar Akif'in mısralarına bu sefer yangın yeri ve onun iç yangını olarak tezahür eder.

Ezanlar sustu... Çanlar inletip durmakta âfâkı.

Yazık: Şark'ın semâsından Hilâl'in geçti işrâkı!

Zaman artık Salîb'in devr-i istîlâsı, ilhâkı (Ersoy M. Â., 2011, s. 222).

Balkanlarla ilgili Akif, ilk önce Arnavutlara seslenir, onları İslam çatısından ayrılmak istemeleri karşısında uyarmak gayretine girer. *Safahat*'in ikinci kitabı olan ve 1912 yılında yayınlanan *Süleymaniye Kürsüsünde* isimli şiirlerinde Akif'in bu kaygısını görüyoruz. Burada Akif Arnavutlara:

Arnavutluk, Araplıkla bu millet yürümez

Son siyaset ise Türklük, o siyaset yürümez!

Sizi bir aile efrâdı yaratmış Yaradan

Kaldırın ayrılık esbabını artık aradan. (Ersoy M. Â., 2011, s. 206)

Ardından, *Safahat*'in üçüncü kitabında "üç beyinsiz kafanın derdine üç milyon halk" diye başlayan şiirde Arnavutlara, babasına ve Balkanlar üzerinden bütün İslam ailesine seslenecektir. Arnavutları İslam'ın bütünü içinde bölücülüğe örnek olarak gösterecek, kendisinin de Balkan kökenli bir Arnavut olduğunu bu şiirde dile getirecektir.

Bahsi geçen bu şiirde Akif, ilk önce "üç beyinsiz kafanın derdine üç milyon halk" diyerek Balkanlarda isyanların başlamasının sorumlusu olarak Arnavut aydınlarını görmektedir "üç beyinsiz kafa" ifadesi ile bu aydınları kastetmektedir. Fransız ihtilali sonrası ırkçılığa dayalı milliyetçilik anlayışının yavaş yavaş dünyaya yayılmaya başlayıp zirveye ulaştığı yıllarda, Arnavutların da ırkçılığa dayalı milliyetçilik sevdasına kapıldıklarını ve aslında böyle bir ayrıcalığa düşmesi

beklenmeyen Arnavut halkını bu felakete sürükleyenlerin Arnavut aydınlar olduğunu söyler. Akif için Balkan coğrafyasının önemini bu şiirde görüyoruz, şiirde Akif,

“Nerde olsam çıkıyor karşıma bir kanlı ova...

Sen misin, yoksa hayalin mi? Vefasız Kosova! (Ersoy M. Â., 2011, s. 229)”

Mısralarında kullandığı “nerede olsam çıkıyor karşıma bir kanlı ova” ifadesi Balkan coğrafyasına olan gönül bağının ifadesidir. Balkanların fethi sırasında en zorlu mücadele Kosova ovasında gerçekleşmişti bu mücadele zaferle sonuçlanmıştı fakat Kosova Ovası’nın kan gölüne döndüğü verilen bilgiler arasındadır.

Akif, Arnavutların İslam sancağından ayrılıp bölücülüğü tercih ettiklerini dile getirdiği ve bölücülüğe düşenlerin İslam’dan ayrılmanın sonucu olarak Arnavutları Ümmete örnek olarak gösterir. Balkanların elden gidişinde Arnavutların izlediği politikayı eleştirdiği şiirinde Akif ilk başta babasını, dedesini, o toprakların ve o milletin mensupları olan herkesi kavmiyetçilik tehlikesine karşı uyarır şiirin sonunda:

Görmüyor gittiği yanlış yolu, sanırım, çoğunuz...

Size kılavuzluk eden haydudu artık kavunuz!

Bunu benden duyunuz, ben ki, evet, Arnavudum...

Başka bir şey diyemem... İşte perişan yurdum!

Mısraları ile kendinin de Arnavut olduğunu fakat derdinin milliyet değil din ve o dinin yaşayabileceği vatan ve İslam birliği olduğunu vurgular. Hangi millet olursa olsun İslam’ın parçalanmasında, bütünü bozulmasında yer alan herkesi eleştirir. Akif, bu şiirlerinin yanı sıra Balkan Harbi esnasında (İstanbul 1913) Camilerin kürsülerinden halka seslenmiştir. Balkan harbinin içini kavurduğu dönemde bir Pazar günü (2 Şubat 1913) Beyazıt Camii kürsüsündeki vaazında Akif, halka seslenirken din bağına vurgu yapıyordu. Bu vaazında; milletleri tefrikaya karşı uyardığı, başa gelen felaketlerin ardında Müslümanların duyarsızlıkları, bilgisizlikleri, cehaletleri ve eylemsizliklerinin yattığını dile getirir. Devletin dağılmasında en büyük etken olarak ırkçılığı görür. “İrki, lisanı, muhiti, âdeti, elhasıl her şeyi yekdiğerine mubâyin olan bu akvâmı Müslümanlık kardeş yapmıştı: kavmiyeti, cinsiyeti aradan kaldırmıştı” (Ersoy M. A., 2016, s. 186). Müslümanların bu hakikatten ayrı kaldığı, Arnavut, Türk, Boşnak, Kürt, Çerkez, Laz gibi kavimlerin Osmanlı memleketinde bu güne kadar beraber yaşadıklarını söylemektedir. Akif’in bir Cuma günü (7 Şubat 1913) Fatih Camii Kürsüsünden yine içinde Balkan topraklarının yangını ile cemaatine ağlayarak seslendiğini bu vaazları kaydeden Eşref Edip’ten öğreniyoruz. Edip, Akif’in kürsüde, şiirlerinden mısralar okuyarak Rumeli yangınına dile getirirken cemaati ile birlikte hüngür hüngür ağladığını şu şekilde nakletmektedir: “ Nevahatıyla hakiki bütün çıplaklığıyla tesvir ediyordu. Cemaat artık shehât-ı ruhiyelerini zabt edemediler. Ruhlar inler, kalpler titrer, gözler hüznü yaşlar dökerken Hazret-i Âkif: mısralarını okuyarak Balkan yangınına dile getirdiğini söylemektedir.

“Ezanlar sustu .. Çanlar inletip durmakta âfâkı

Yazık:Şarkın semâsından hilâlin geçti işrâkı!

Zaman artık Salib’in devr-i istilâsı, ilhâkı

Fakat yerlerde kalmış hakların ferda-yı ihkâk,

Ne doğmaz günmüş ey âcizlerin kudretli Hallâkı”

Süleymaniye Kürsüsünden yine aynı yangınla seslendiği vaazında dünyadaki Müslümanların sayısını 350- 400 milyon olarak vererek bu kalabalık sayıdaki Müslümanların birbirinin yardımına koşmadıklarını Allah'ın yardımından da bu yüzden mahrum kaldıklarını ve bu felaketlerin bu beraberliği sağlayamadıkları için başlarına geldiğini vurgulamaktadır. Ardından yine ağlayarak” İşte Rumeli'nin hali! Düşman gâlip geldi, camileri kilise yaptı, ahır yaptı, Mescit bul da namaz kıl; minare bul da ezan oku!” ardından, birlik olmazlarsa İslam'ın dünyada adının bile kalmayacağını dile getirir.

3. Yahya Kemal Beyatlı'da Anne Yadigârı Olarak Balkanlar

Makedonya Cumhuriyeti'nin başkenti Üsküp şehrinde dünyaya gelmiştir. Ailesi hakkında verdiği malumatta, annesi Nakiye Hanım'ın ailesi ile birlikte Vrana'dan Üsküp'e 13 yaşında iken hicret ettiklerini söylemektedir. Annesi Nakiye Hanım 1883 yılında Üsküp'te Yahya Kemal Beyatlı'nın babası ile evlenmiş, Yahya Kemal Beyatlı bu izdivaçtan bir yıl sonra Üsküp'te dünyaya gelmiştir. 12 yaşına kadar hayatını Üsküp'te devam ettirmiş bir süre babasının isteği ile Selanik'e yerleşmişler fakat Selanik'te uzun kalmayıp Üsküp'e geri dönmüşlerdir. Yahya Kemal babasından keyfine düşkün, her akşam içki içen, çok fazla sorumluluk sahibi olmayan bir adam olarak bahseder. Babasının annesinin ölümünden sorumlu tuttuğu da bilinmektedir (Beyatlı, 2020, s. 5).

Yahya Kemal kısa süre kaldıkları Selanik'ten döndüğünde kronik hastalığı olan annesini ölüm döşeğinde bulur, annesinin öldüğünü rüyasında görür uyandığında rüyasının bire bir gerçek olduğunu annesi Nakiye Hanım'ın vefat ettiğini görür. Annesini kaybetmesi Yahya Kemal'de derin yaralara sebep olacaktır. Şiirlerine ölüm teması bu şekilde yerleşecektir. Annesini kaybettiği zaman 13 yaşındadır ve Kaybolan Şehir isimli şiirinde genç yaşta annesini kaybettiğini “ben girmeden hayatı şafaklandırıran çağa, bir sonbaharda annemi gömdük o toprağa” mısraları ile dile getirecektir. Yahya Kemal annesinin öldüğü gün yaşadığı acıyı şöyle anlatmaktadır: Müthiş bir çılgınlıkla annemin yatağına atılmak istedim. Annem ölmüştü, bu yokluğa, bu derin acıya tahammül edemiyordum. Bir deliyi tutar gibi sınımsız tutuyorlardı; yüzümü gözümü yıkıyorlardı. Heyhat ki ıstırabım durmuyordu. Koca karılar annemin dinlendiğini cennette hep beraber olacağımızı söylüyorlardı. Bu teselliden biraz avunuyordum; lakin birkaç dakika sonra kalbimin şifa bulmaz üzüntüsü tekrar bir alev gibi parlıyordu. Annem gibi ölmek hemen ona kavuşmak istiyordum. İntihar vasıtalarını düşünüyordum (Beyatlı, 2020, s. 11). Anneyi kaybetmek genç yaşına rağmen Yahya Kemale intiharı düşündürcek kadar şiddetlidir. Annesinin ölümünü ve gömüldüğü günü derin bir hüznle anlatır, İsa Bey Camiinde cenaze namazının kılınışından defnedilişine kadar acısını adım adım dile getirir. “tarifsiz” ve “derin” olarak nitelendirdiği acısı o kadar şiddetlidir ki 57 yıl sonra Yahya Kemal “Ufuklar” isimli şiirinde acısını aynı o gün ki tazeliği ile mısralara döker:

Annemin na'sını gördümdü; /Bakıyorken bana sâbit ve donuk gözlerle.

Acıdan çıldıracaktım./Aradan elli dokuz yıl geçti.

Ah o sâbit bakış el'an yaradır kalbimde.

Annesinin ölümünden 57 yıl sonra, 72 yaşında iken yazdığı bu şiirde acısının

hala ilk günkü gibi taze ve diri olduğunu görüyoruz. Annesi ile geçirdiği 13 yılın ve annesinin ölümünün onun hayatında etkilerini açık açık görmek mümkündür. İslam'a dair ilk bilgileri de annesinden aldığı "ilk sofuluk zevkimi annemden almıştım. Ramazan akşamı ölülerimizin ruhuna Yasin-i Şerif okumayı ondan öğrenmişim" sözleri ile dile getirirken, annesinin ölümü sonrasında mezarına Yasin okumak için gidip gelişini de "ilk sofuluğum annemin ölümü ile başladı. İsa Bey Camiinde annemin ruhuna hemen her akşam Yasin okumaya başladım. Müslümanlık âlemine o kapıdan girdim diyebilirim" Müslümanlığın kapısından ilk giriş olarak yine anneyi işaret etmektedir.

3.1. Yahya Kemal'in Balkanlara olan muhabbeti

Çocukluğunun Balkan şehirlerinde geçtiğini "Açık Deniz" isimli şiirinde şu mısralar ile dile getirmektedir:

Balkan şehirlerinde geçerken çocukluğum;

Her lâhza bir alev gibi hasretti duyduğum (Beyatlı, 2020, s. 7)

Üsküp, Selanik Rakofça Balkan şehirleri arasında Beyatlı'nın en fazla gittiği yerlerdir. Bu şehirleri Yahya Kemal'in İstanbul'a hicret edene kadar Balkan coğrafyası içinde sürekli gittiği şehirlerdir.

Gezdim o yaşta dağları, hülyâm içinde lâl

Aldım Rakofça kırlarının hür havasını, (Beyatlı, 2020, s. 8)

Rakofça, Sırbistan'da bulunan bir bölgedir ve yukarıda da değindiğimiz üzere Yahya Kemal'in anne tarafı Üsküp'e oralardan gelmişlerdir. Sık sık oralara gittiğini söyleyen Beyatlı'nın bu şiirinde kullandığı "akıncı cedlerim" ibaresinde "atalarının akıncı olduğunun iması vardır. Bilinen en uzak atası Niş Fâtihî Timurtaş Paşazade, Yahşi Bey'in kumandanlarından Şahsuvar Bey'dir. Ancak Şecerenin dalları III. Mustafa devrine kadar meçhul görünüyor" (Ayvazoğlu, 2013, s. 24). Osmanlı bayrağını dalgalandırmada savaşanlar arasında yer almış olan ataları ile gurur duyan Beyatlı "Akıncı" ismini verdiği bir başka şiirinde de yine akıncılardan gururla bahseder:

Bin atlı, akınlarda çocuklar gibi şendik;/Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik!

Ak tolgalı beylerbeyi haykırdı: İlerle!/Bir yaz günü geçtik Tuna'dan kaafilerle...

Şimşek gibi bir semte atıldık yedi koldan./Şimşek gibi Türk atlarının geçtiği yoldan!

(Beyatlı, 2020, s. 13)

Bu şiir, Akıncı cetlerinin kabileleri Balkan topraklarını bayram havasında fethettiklerinin, dev orduları yenerek Balkan topraklarına yerleştiklerinin gururunu ifade ettiği şiirdir. Kadircan Kafı Yahya Kemal'in bu akıncı ruhunun dede yadigârı olarak gördüğünü şu sözleri ile dile getirir: Her şeyin üstünde, bir Türk kahramanı, Türk akıncısı, Türk Fatihiydi. Bu ruh ona asırlarca evvel Balkanlarda ve Tuna boylarında yalın kılıç at sürmüş olan Fatih atalarının mirasıydı, lakin Yahya Kemal Beyatlı bu mirası derin ve geniş tarih bilgisi ve milli duygu ile besleyerek geliştirmişti, (Yetiş, 2000, s. 104). Üsküp'te doğup büyüyen Yahya Kemal'in çocukluğu Nihat Sami Banarlı'nın da ifadeleri ile "Balkanlardaki eski

ve çok fertli Türk ailelerinin çeşitli şahısları arasında” (Banarlı, 1984, s. 348) geçmiştir. Yahya Kemal çocukluğundan bahsederken her ne kadar anneanesi ve teyzelerinden kırgınlıkla bahsetse de etrafında ki kalabalık hayli fazladır. Balkan coğrafyasında aile bireyi hükmünde olan komşu ve arkadaşlardan, aile olmuş bakıcılardan oluşan “büyük aile yapısı” çocukluğu ve gençliğinden bahsettiği hatıralarında görülmektedir. Annesinin dadısından Nanam¹ diye bahsetmesi Balkanların çok kültürlü yapısının Yahya Kemal’in yaşantısındaki tezahürüdür. Yahya Kemal “dadımın adı Fatma Hanım’dı. Ben, ilk söz söylemeye başladığım vakit kendisine Nana dediğim için adı yavaş yavaş unutulmuş, benden sonra doğan kardeşlerim ve teyzelerim tarafından artık bu unvanla anıldı (Beyatlı, 2020, s. 14), dese de Üsküp ve civarında Nana kelimesinin çok fazla kullanılıyor olması Yahya Kemal’in küçük yaşta bu kelime ile tanışmış olduğu ve annesinin dadısına bu yüzden bu şekilde hitap ettiği anlaşılmaktadır. Buna aşına olması hem Arnavutlarla Türklerin Balkanlardaki kültürel yapı itibari ile iç içe geçmiş yaşantılarından hem de “dadım Zeynep ben doğduğum zaman eve alınmış bir Arnavut kızıydı. Hemen hemen onun elinde büyümüştüm. Âdeta ailemizden olmuştu (Beyatlı, 2020, s. 23) ifadelerinden de anlaşıldığı gibi Arnavut bir bayan tarafından büyütülmüş olması sebebiyle bu kelimeye aşına olmuş olabilir.

Yahya Kemal Üsküp’te doğmuş Üsküp’te büyümüş çocukluktan ergenliğe olan sürede hayatını Üsküp’te geçirmiştir. Üsküp’ten İstanbul’a oradan Paris’e giden Yahya Kemal hayatının her döneminde Üsküp’e dolayısı ile Balkanlara olan özlemini dile getirmiştir. Bunu ister şiirlerinde, ister düzyazılarında görmek mümkündür. Balkanların Osmanlıdan kopması sonucu vatan hasreti çekmeye başlamıştır. Bu hasretlik onu Üsküp’e benzeyene özlemlili bir hasret giderme yoluna itmiştir. A. Süheyl Ünver, Yahya Kemal’in sık sık gittiği ve çok sevdiği mekânlardan söz ederken; en çok Koca Mustafa paşa, Atik Valide, Emirgan, Beyazıt’a gidişini, buralarda çok fazla vakit geçirişini dikkat çekici bulur. Bu semtlere gidişini adeta orada sevgilileri içinde gönül verdikleri varmış gibi devamlı olmuştur şeklinde izah eder. Yahya Kemal’in bu mekânları özellikle Koca Mustafa paşayı Üsküp’e benzettiği için gidiyor olabileceğini düşünmektedir. Saffet Örfi Betin, Yahya Kemal’in Üsküp hasretini kendisinden evinin fotoğrafını çekmesini isteği ile anlatır: Üsküp’te konsolos bulunduğum sırada, 1938’de benden bu doğduğu evin resmini istiyor, avlusundaki çeşmenin akıp akmadığını soruyordu. Evinin asıl kendisinin doğduğu harem dairesi yıkılmıştı; avlusundaki çeşmenin akıp akmadığını soruyordu. Evinin ancak selamlık dairesi duruyordu. İki katlı müstakil bir yapı. Bende ancak bu selamlığın fotoğrafını alıp gönderebildim. Kendisinde duruyor mu? Gazeteler bunu alıp neşretti mi? Bilmiyorum” (Yetiş, 2000, s. 383). Saffet Örfi Bertin’in ilettiği bu hatıradan Yahya Kemal’in Üsküp hasreti “çeşmenin musluğundaki suyun akıp akmadığı” sorusunda saklı olsa gerek.

“Hasan Rıza’ya Sesleniş” isimli şiirinde, Üsküp’ün yanında, Osmanlı döneminde kaza merkezi haline getirilmiş olan Üsküp’e 45 km uzaklıkta bulunan Kalkandelen şehrinden de bahsettiği görülür. Hasan Rıza’ya yönelttiği soruda, Üsküp, Kalkandelen, Karlı dağlar, Vardar ve Balkanlara olan özlemi saklıdır.

Ey Rumeli’nin Hasan Rıza’sı/Yâdında mı Üsküp’ün fezası

¹ “Nana” Arnavutça ’da anne demektir.

Yahut Kalkandelen kazası/Vardar ve uzakta karlı dağlar (Beyatlı, 2020, s. 75)
Şiirin devamında yine Üsküp'ün manevi havasına duyduğu özlem şu mısralarından okunmaktadır:

Üsküp bir Müslüman şehirdi / Binbir türbeyle müstehirdi
Vardar'sa önünde bir nehirdi / Her an tekbirlerle çağlar.

Yahya Kemal, şiire küçük yaşlarında Üsküp'te başladığını şu şekilde belirtir: Şiire bir aşkla başladım Üsküp'te yerli mahalleler ortasında, Türkkârî eski bir konakta oturur; bey hanedanlarından birinin kızı, kumral ve endamlı, cazibesi ve güzelliği maruf bir Redife Hanım vardı. Bu genç kız çocukluğumda fasıllı olarak üç defa hayalimi işgal etti. Balkanlardan Yahya Kemal “Balkan Seyahati” isimli hatıraları bölümünde şu şekilde bahseder: “Bir Türk gönlünde nehir varsa Tuna’dır, dağ varsa Balkan’dır vakıa Tuna’nın kıyılarından ve Balkan’ın eteklerinden ayrıralı 43 sene oluyor. Lakin bilmem uzun asırlar bile o sularla, o karlı tepeleri gönlümüzden silebilecek mi? Zanneder misiniz ki bu hasret yalnız Rumeli’nin çocuklarının yüreğindedir? Rumeli toprağına ömründe ayak basmamış bir Diyarbekirli Türk de aynı hasretle bu türküyü söylemiyor mu? (Beyatlı, 2020, s. 78).

Balkanları “öz vatan toprağı” olarak gören Yahya Kemal Beyatlı bu mısralarla Balkan topraklarını bir vatan olarak görmeyi gözden çıkarmış olan bakış açısına kapalı bir eleştiri ile değinmektedir. Milliyetçi bakışın bir gereğı olarak milletlerin kendi kalıbına çekişleri kendi içine kapanmaları sonucu bir zamanlar “vatan” olmuş bu toprakları unutmayıp aynı hasretle bakmalarını bekler ve davet eder. Süleymaniye’de Bayram Sabahı” şiirinde yine Balkanlar vatan toprağıdır:

Kosova’dan, Niğbolu’dan, Van’dan, İstanbul’dan.

Anıyor her biri bir vakayı heybetle o an

Belgrad’dan Budin, Eğri ve Uyvar’dan mı?

Son hudutlarla yücelmiş sıra dağlardan mı?

Süleymaniye’de Bayram Sabahı” şiiri Yahya Kemal’in fikrinde vatan toprağını oluşturan şehirlerinin iç içe geçtiğı şiiridir. Balkan topraklarının da içinde yer aldığı bu şehirler Yahya Kemal’in gönül coğrafyasını oluşturan, mevcut sınırların kaldırılmış olduğu şehirlerdir. Yahya Kemal’in Üsküp’e ve dolayısı ile Balkanlara olan hasreti ve bağlılığını en güzel, en sade şekli ile “Kaybolan Şehir” şiirinde Balkanlara “onu asla unutmayaacağına dair” verdiği sözde saklıdır.

Kalbimde bir hayali kalıp kaybolan şehir./ Ayrılığın bıraktığı hicran derindedir

Çok sürse ayrılık aradan geçse çok sene/ Biz sende olmasak bile sen bizdesin gene.

4. Sonuç

Balkanlar’ı Mehmet Akif Ersoy açısından baba yadigârı, Yahya Kemal Beyatlı açısından da anne yadigârı olarak değerlendirdiğimiz makalede, ikisinin de bu topraklara derin muhabbet beslediklerini gördük. İster ferdi, ister genel bakışta ikisinin de Balkan topraklarını vatan toprağı olarak benimsedikleri, yüzyıllarca dedelerinin bu topraklarda inşa ettiği medeniyet üzerinden konuştukları görülmektedir. Bu muhabbet, Mehmet Akif Ersoy’un mısralarında “Nerede olsam çıkıyor karşıma bir kanlı ova, sen misin yoksa hayalin mi vefasız Kosova?” mısraları ile tezahür ederken, Yahya Kemal Beyatlı’da “Vaktiyle öz vatanda bizimken bu

gün niçin Üsküp bizim değil? Mısırlarında kendini göstermektedir. Başlarda Mehmet Akif'in eserlerinde Balkanlar, bir dede toprağı veya baba yadigârı olarak "Hasan Baba" örneğı ve birkaç şiiri ile sınırlı iken Balkan Savaşının başlaması ile şiirlerinde, vaazlarında, düz yazılarında bu temanın iç yangınına dönüştüğü görülür. Osmanlı'dan kopuşları üzerine Akif için Balkan topraklarının, nadiren değindiğı baba yadigârı olmaktan çıkıp İslam ve Ümmet kaygısına dönüştüğü görülür. Savaş karşısında panikleyen Akif, ilk başlarda halkı bir kurtuluş ümidi ile Balkanlar'ı kurtarmaya davet eder fakat Balkan topraklarının kurtuluşu mümkün olmaz. Balkanlar'ın elden gidişi üzerine feryatlar ederek kendi kavminden olan Arnavut kardeşlerine sitemler eder, onları bölücülükle suçlar. Tam da bu noktada Balkanlar, Akif için İslam toprağının parçalanışı, vatan toprağının elden gidişi karşısında İslam ve ümmetin geleceğinden duyduğu kaygıya dönüşür. Genel olarak Akif'i değerlendirdiğimizde ondan aşırı ferdi bir yaklaşım beklemek yanlış olur zira Akif, bütüncül bakan ve İslam bilinci ile hareket eden bir İslam şairidir. Balkanlar'a da bu bağlamda yaklaştığı görülür ki bu onun davası gereğı normal kabul edilmelidir. Akif'in, Balkanlar'a İslam dairesi içinden baktığı, ırkçılık yapan her kavmi kınaması ve tehlikeyi önlemek için ölümler âlemini bile velveleye vermesinden görülmektedir. İslam'ın bütüncül yapısının parçalanmasında rol alanlar olarak gördüğü Arnavutları, Ümmete örnek olarak göstermesi kendisini de işin içine katarak İslam'ı bekleyen tehlikeden Müslümanları haberdar etmeye çalışması bu yüzdendir. Daha sonraki yıllarda ırkçılık davasında yer alacak olan Türklerin de yanlarında durmayarak Mısır'a taşınması ile kendi hayatı üzerinden de ikinci kez aynı örneğı eyleme dönüştürerek vermiş olacaktır.

Yahya Kemal Beyatlı ise Akif'ten farklı olarak bu topraklarda doğmuş bu topraklarda büyümüş çok sevdiği annesi ile en mesut günlerini bu topraklarda geçirmiş ve annesini bu topraklarda gömmüştür. Yahya Kemal'in aynı zamanda birer Osmanlı evladı olan dedeleri de bu topraklarda yaşamışlardır. Onun için Balkanlar'ı önemli kılan bir diğer husus ilk eğitimini orada almış olması, ilk şiirini bile orada yazmış olmasıdır. Balkanların elden gitmesi karşısında Akif'in duyduğu hüznünün tersine, Yahya Kemal'in hüznü daha farklı bir hüzdür çünkü Yahya Kemal'i Yahya Kemal yapan o topraklardır. Balkanları onun için vazgeçilmez kılan en önemli nokta çocukluğunda geçirdiğı mesut günleri ve annesidir. Annesinin ölümü karşısında çok fazla etkilenmiş olan Yahya Kemal'i dönüp dönüp Üsküp'e baktıran, Üsküp'e benzeyen mekânları ona seçtiren annesi ve onu büyütenlerle yaşadığı mesut günleri ve annesini Üsküp'te bırakıp gidişidir. Onu, İstanbul'a götüren ardından Paris'e ve tekrar İstanbul'a döndüren de bu anneye ve çocukluğunun geçtiğı Balkan coğrafyasına duyduğu hasrettir. Balkanlar'ın toprak olarak Osmanlı toprağından kopması ve Yahya Kemal'in bir daha bu topraklara dolayısı ile annesine ve çocukluğuna dönemeyecek olması onun Balkan hüznünü Akif'in hüznünden ayıran en belirli özelliktir. Balkanlar konusunda Akif'in derdi ile Yahya Kemal'in derdi bu noktada farklılık göstermektedir. Tanpınar, Yahya Kemal'in "bütün milletin macerasını şahsi masalı olarak yaşamak istediğini" söyler. Çocukluğu kalabalık sevgi dolu bir ortamda geçerken ilerleyen yaşlarda tek başına kalan Yahya Kemal bir yuva kuramadan tek başına vefat etmiştir. Milleti de pek çok milletin bir arada yaşadığı çok uluslu bir yapıdan tek bir milletin yaşadığı tek ulusluluğa mahkûm kalarak yaşamını sürdürmek zorunda kalmıştır. Bu

noktada kendi kaderi ile milletinin kaderi adeta çakışmakta biz'den, ben'e doğru giden bir yolcunun hikâyesine dönüşmektedir. Sonuç olarak, Balkanlar Âkif için ferdi bir yaklaşımdan çok İslam'ın bütünlüğünün bozulması karşısındaki kaygıya dönüşmüş olarak görülürken, Yahya Kemal için, doğumundan gelişmesine ve yaşlılığına kadar kendi kaderi ile milletinin kaderinin bütünleşmiş hikâyesi gibidir.

Kaynakça

- [1] Ayvazoğlu, B. (2013). *Yahya Kemal Eve Dönen Adam*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- [2] Banarlı, N. S. (1984). *Yahya Kemal Bir Dağdan Bir Dağa*. İstanbul: Kubbe Altı Yayınları.
- [3] Beyatlı, Y. K. (2020). *Çocukluğum Gençliğim Siyasi Hatıralarım*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.
- [4] Beyatlı, Y. K. (2020). *Eski Şiirin Rüzgarıyla*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.
- [5] Beyatlı, Y. K. (2020). *Kendi Gök Kubbemiz*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.
- [6] Çantay, H. B. (2008). *Âkifname*. İstanbul: Erguvan yayınev.
- [7] Ersoy, M. Â. (2011). *Safahat*. (M. E. Düzdağ, Dü.) İstanbul: Çağrı Yayınları.
- [8] Ersoy, M. A. (2016). *Tefsir Yazıları ve Vaazlar*. Ankara: DİB Yayıncılık.
- [9] Ersoy, M. A. (2018). *Safahat*. İstanbul: Timaş Yayınlar.
- [10] Kjahja, S. (2020). *Millet ve Milliyetçilik Kavramları Etrafında Mehmet Akif'in Eseri ve Arnavut Aydınlarının Yorumları*. İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi.
- [11] Kuntay, M. C. (2015). *Mehmet Akif*. İstanbul: Oğlak Yayıncılık.
- [12] Ortaylı, İ. (2005). *Millet* (Cilt 30). İstanbul: TDK İslam Ansiklopedisi Merkezi.
- [13] Topçu, N. (2008). *Mehmet Akif*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- [14] Ünver, A. S. (2017). *Yahya Kemal'in Dünyası*. İstanbul: İşaret Yayınlar.
- [15] Yetiş, K. (2000). *Yahya Kemal İçin Yazılanlar*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.

Melek Nuredini

Ministry of Education and Science, Bureau of Educational Development, Skopje

The Balkans as a Unifying Element for Mehmet Akif Ersoy and Yahya Kemal Beyatlı

Abstract: Mehmet Âkif Ersoy and Yahya Kemal Beyatlı are known as the sons of the Balkan lands. Although Mehmet Âkif Ersoy was born and raised in Istanbul, his father was born and raised in the Suşitsa region of Kosovo and when he was 27 years old he moved to Istanbul for education. Yahya Kemal Beyatlı was born in Skopje and lived the happiest days of his childhood in his hometown. In this study, we will analyze the two leading names of Turkish literature within the framework of the Balkan theme, due to the fact that they are from the Balkans. The Balkans will be discussed from the point of view of the importance of the writers, both the loss of the Balkans and their private lives. In this study, starting from this common point of Mehmet Akif Ersoy and Yahya Kemal Beyatlı, we will attempt to determine the effects of the Balkans on them as a geographical uniting element for the two great poets.

Keywords: *Homeland; Balkans; Ottoman; Kosovo; Skopje; literature; poetry.*

ГОД. VIII
БР. 15

ПАЛІМПСЕСТ

PALIMPSEST

VOL. VIII
NO 15